

*Чорнодон М. І., канд. наук із. соц. ком., доцент,
доцент кафедри журналістики та соціальних комунікацій,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
Perczak J. E., d-r nauk humanistycznych, prasoznawca, medioznawca,
Uniwersytet Jana Kochanowskiego*

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА

Анотація. Тези присвячені висвітленню гендерної політики (гендерній рівності, гендерним ролям та гендерним стереотипам) у сучасному українському суспільстві в період повномасштабного вторгнення в Україну. Виявили, які соціальні ролі стереотипно відводять жінкам та чоловікам у медіа. З'ясували, які гендерні концепти найчастіше поширюються в медіа-просторі.

Ключові слова: гендер, медіа, медіапростір, гендерна політика.

Вступ. Сучасні медіа – один із потужних інструментів впливу на формування людини. Саме вони закладають певні установки. Аналіз гендерних ролей дасть змогу глибше зрозуміти концепти «жінка» та «чоловік». У ХХІ сторіччі поширюється рівноправ'я, що не скажеш про кількості років тому, де жінці відводили лише роль матері та господині. На той момент ще не існувало телебачення, інтернету, навіть друкована періодика не набувала шаленої популярності, що вже казати про рекламу. Сьогодні відголоски минулого щодо гендерної нерівності та стереотипних ролей наздогнали нас.

Основний текст. Дослідження показують: з початком повномасштабного вторгнення картина гендерної стереотипності в українських медіа значно змінилась. І ситуація загалом стала гіршою, зокрема тому, що під час війни люди менше стали звертати увагу на гендерні питання, хоча вони пронизують усі сфери нашого суспільства. Актуальність матеріалу полягає у тому, що зміна гендерних ролей та стереотипів відбувається в умовах повномасштабної війни значною мірою.

Проблеми гендерних стереотипів набувають актуальності у світовому та українському медіапросторі. Потрібно надавати розголосу і викорінювати стереотипність із медіа та нашого життя. Важливо, щоб висвітлення гендерних аспектів було в пріоритеті. Окрім медіа, потрібно повноцінно висвітлювати ролі жінок та чоловіків у блогах. Існують численні приклади некоректного висвітлення гендерних питань на тлі ініціатив, спрямованих на вироблення етичних норм. У розважальних телепрограмах, рекламі та новинах спостерігається поширення саме гендерної нерівності, сексизму та дискримінації. За власними спостереженнями, можна сказати, що найбільше поширений гендерний дисбаланс у так званій «жовтій пресі». Там найбільше акцентують на зовнішньому вигляді відомих жінок і перекручують факти. Практично половина матеріалів про шоу-бізнес – це матеріали про оголені тіла жінок. Наприклад, «вивалила пишні груди», «привабила чоловіків пікантним декольте», «похизувалася звабливою фігурою» тощо. На 101 матеріал з голими й напівоголеними жінками припало лише два матеріали, де були оголені торси чоловіків (до того ж там ішлося про мужність і творчість).

Також українські зірки самі піаряться на оголених тілах і не бачать у цьому негативних наслідків.

До речі, гендерний баланс у сучасних медіа проявляється не тільки у висвітленні експертних думок жінок або чоловіків, а також у використанні фемінітивів. Саме вони стають виразниками мовної політики, що орієнтуються на пропагування гендерної нерівності. Зокрема, українські медіа поступово намагаються вживати фемінітиви у своїх матеріалах. Наприклад, в ефірах почали вживати слова: «експертки», «композиторка». Якщо взяти до уваги новинні репортажі про збройні конфлікти, то вони надзвичайно гендерно однобічні. За статистикою, у них переважають чоловіки. Вони виступають у ролі героїв та експертів, саме чоловіків – учасників воєнних дій та політиків просять прокоментувати певні явища. Думки жінок запитують рідко.

Які ж соціальні ролі стереотипно відводять жінкам та чоловіка у медіа? Розподіл зазвичай відбувається за сферами їхньої діяльності. Незважаючи на те, що різні сфери поділяють на «жіночі» та «чоловічі», у них переважають все-таки чоловіки. Наприклад, у друкованій пресі цей дисбаланс фіксують у таких сферах: політика, економіка, промисловість, транспорт, наука. Варто зазначити, що з початком повномасштабного вторгнення в Україні стали менше звертати увагу на збалансованість висвітлення гендерних концептів у засобах масової інформації. Отже, на радіо, телеканалах, у газетах, журналах став поширюватися гендерний дисбаланс. Особливо він поширився на початку повномасштабної війни, тобто у 2022 році.

Висновки. Загалом гендерна нерівність значно посилилась із загостренням війни, коли багато жінок опинилися без доступу до основних ресурсів, житла та засобів зв'язку. Спираючись на досвід аналізу сюжетів медіа та блогосфери, даних соціологічних досліджень, можна стверджувати, що українська громадська думка характеризується низкою усталених уявлень та поширених стереотипів, пов'язаних з участю жінок та чоловіків у суспільно-політичному житті. Більшість світових і українських медіа сформували у народі стереотипне світобачення. І саме через це сформувались форми поведінки гендерної нерівності у житті. Отже, суспільство неправильно трактує гендерні концепти «жінка» та «чоловік». Європейські та українські медіа стараються дотримуватись гендерного балансу та викорінювати дискримінацію щодо чоловіків та жінок. Але сьогоднішні умови не дають повноцінно це зробити, тому що в деяких розвинутих країнах, зокрема й в Україні, продовжується повномасштабна війна.

Список використаних джерел

1. Гендерні медійні практики: навчальний посібник із гендерної рівності та недискримінації для студентів вищих навчальних закладів / колектив авторів. Київ, 2014. 206 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/c/3/284966.pdf>
2. Гендерний баланс у новинах телеканалів – позитивні і негативні тенденції. *Національна рада з питань телебачення і радіомовлення*. 05.08.2021. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua/gendernyj-balans-u-novynah-telekanaliv-pozytyvni-i-negatyvni-tendentsiyi/>
3. Гендерна рівність та збалансована політична участь і представництво жінок та чоловіків у суспільно-політичних процесах в Україні у повоєнний період: виклики та перспективи /

О. Голуб, С. Панченко, С. Літвінов, В. Володько, Ю. Фаріон. 2023. URL: <https://rm.coe.int/gender-balanced-political-participation-ukr-2758-6221-7225-1/1680ae9b5f>

4. Саєнко Ю., Амджадін Л., Васильчук М. Гендерні стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві. Київ, 2007. URL: https://gender.org.ua/images/lib/genderni_stereotypy_ta_stav.pdf

5. Мельникова О. Особливості гендерного балансу в мас-медіа. Електронний репозитарій Маріупольського державного університету. Актуальні проблеми науки та освіти: збірник матеріалів XX підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / за заг. ред. К. В. Балабанова. Маріуполь: МДУ, 2018. С. 247–249. URL: https://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/1766/1/osoblyvosti_gendernogo.pdf